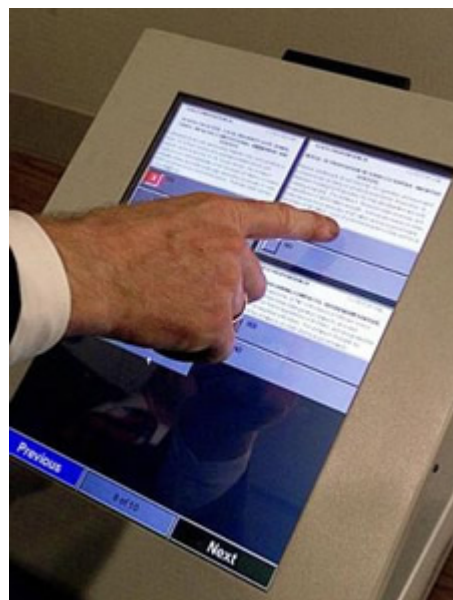

KØBENHAVNS KOMMUNE

Digitalisering af valg – muligheder og udfordringer

Kultur- og Fritidsforvaltningen, Sekretariatet
Februar 2008

Indhold

Baggrund	side 3
Valgprocessen i dag – hvorfor digitalisere?	side 3
Hvilke muligheder er der for digitalisering i dag?	side 4
Københavns Kommunes erfaringer indtil nu	side 4
Internationale erfaringer	side 5
Tværkommunalt samarbejde	side 6
Sekretariatets handlingsplan – digitalisering	side 7
Sekretariatets handlingsplan – modernisering	side 8
Økonomi	side 9

Baggrund

Kultur- og Fritidsudvalget besluttede på udvalgets møde den 1. marts 2007, at forvaltningen skal udarbejde et oplæg til yderligere digitalisering af valget.

Ønsket om at digitalisere valgprocessen skyldes flere faktorer. Hovedformålet er at gøre valghandlingen nemmere og mere brugervenlig for borgerne og at kunne levere valgresultatet hurtigere. Derudover ligger en digitalisering af valgprocessen naturligt i forlængelse af kommunens overordnede ambition om øget digitalisering.

Det er endvidere forvaltningens forventning, at øget digitalisering kan medvirke til, at der på længere sigt bruges færre ressourcer på valg. Forvaltningen har ved de sidste valg oplevet, at det er blevet stadig sværere at skaffe det fornødne antal tilforordnede vælgere, og øget digitalisering vil blandt andet reducere behovet for valgborde på det enkelte afstemningssted og dermed behovet for tilforordnede vælgere.

Efter forvaltningens opfattelse indeholder en digitalisering af valget endvidere et demokratiudviklende aspekt og vil hjælpe til bibeholdelse af en høj valgdeltagelse, idet øget digitalisering vil appellere til den yngre generation af vælgere som nok i nogen grad i dag oplever selve valghandlingen som langsommelig og utidssvarende sammenlignet med samfundets øvrige digitale udvikling.

Nedenfor beskrives og uddybes det, hvilke muligheder lovgivningen giver i dag, forsøg og erfaringer, forvaltningens forslag til handlingsplan for det videre arbejde samt overslag over økonomi.

Valgprocessen i dag – hvorfor digitalisere?

Valgprocessen har stor legitimitet i Danmark – valgdeltagelsen er generelt høj, og vælgerne har tillid til de eksisterende procedurer omkring valget. Det er meget vigtigt, at en digitalisering af valghandlingen ikke sætter den eksisterende legitimitet over styr.

Digitalisering må ikke stjæle opmærksomheden fra selve valget. Vælgerens fokus skal forblive på valget og ikke systemet. Det er således vigtigt, at vælgeren, selvom valgprocessen digitaliseres i mere eller mindre grad, kan genkende den nuværende valgproces i den nye valgproces og oplever den ny valgproces som gennemskuelig.

De overordnede kendte rutiner omkring valgprocessen i dag skal derfor bibeholdes ved en digitalisering. Endvidere bør vælgeren opleve ændringer som brugervenlige og effektive og så lidt iøjnefaldende som mulige, idet vælgeren ellers ikke vil opleve digitaliserings-tiltagene som berettigede.

Efter forvaltningens opfattelse skal digitaliseringstiltag i første omgang rettes mod valgprocessen på selve valgdagen. På sigt forventes de nedenfor foreslåede digitaliseringstiltag at kunne bruges i mere eller mindre grad også ved afgivelse af brevstemme, men forvaltningen ønsker i første omgang at indsamle erfaringer fra processen på valgdagen inden en eventuel digitalisering af brevstemme-processen.

Selvom valgdeltagelsen i dag er høj og nyder stor legitimitet i befolkningen, er det imidlertid efter forvaltningens opfattelse en nødvendighed med en gradvis digitalisering af valget.

Selve valghandlingen er stort set uberørt af samfundets øvrige teknologiske udvikling og gennemføres i dag – i al fald for vælgeren – som den er blevet gennemført de sidste mange årtier. Det er naturligt og fornuftigt med en vis konservatisme i forhold til tilrettelæggelsen af valgprocessen, og det er som nævnt meget vigtigt at digitalisering sker med respekt for den eksisterende gennemskuelse og genkendelighed, men det er også vigtigt at valghandlingen ikke kommer til at fremstå uberørt af samfundets øvrige digitale udvikling. Alle vælgere skal føle sig godt tilpas og have tillid til valgprocessen – både nye og gamle vælgere. En bibeholdelse af den nuværende ikke-digitale valgproces vil på sigt – om end uberettiget – efterlade vælgeren med et indtryk af valghandlingen som antikveret og utidssvarende, og vælgeren vil måske på den baggrund miste tilliden til selve valghandlingen, hvilket i sidste ende kan få betydning for valgdeltagelsen.

Efter forvaltningens opfattelse bør Københavns Kommune således gradvist arbejde hen imod en fuld digitalisering af valgprocessen. I den forbindelse skal det dog nævnes, at det er særdeles vigtigt, at alle tiltag er gennemprøvede og fungerer optimalt på valgdagen, da der ikke er mulighed for – som ved ibrugtagning af andre digitale løsninger – at rette fejl efterfølgende.

Hvilke muligheder er der for digitalisering i dag?

Reelt er der ikke de store muligheder for digitalisering af valghandlingen i de nuværende valglove.¹

Siden 2005 har der dog i valglovene været mulighed for at benytte elektroniske valglister og elektroniske brevstemmeprotokoller.

Hjemlen hertil blev skabt på baggrund af 6 kommuners, herunder Københavns Kommune, henvendelse til det daværende Indenrigs- og Sundhedsministeriet med anmodning om, at ministeriet tog initiativ til, at der blev tilvejebragt hjemmel til, at de kommuner som måtte ønske det kunne benytte elektroniske valglister første gang ved kommunalvalget i november 2005.

Der er således ikke i dag hjemmel til egentlig elektronisk afstemning, herunder skanning af stemmesedlerne. Indenrigs- og Sundhedsministeriet har dog tilkendegivet, at ”ministeriet vil se positivt på et konkret, egnet forslag til forsøg på dette område, der efterfølgende vil kunne danne grundlag for en konkret stillingtagen fra ministeriets side til hensigtsmæssigheden af tilvejebringelsen af lovhjemmel til et sådant forsøg.”

Københavns Kommunes erfaringer indtil nu

Københavns Kommune deltager med 4 andre kommuner (Frederiksberg, Glostrup, Høje-Taastrup og Odense) og Velfærdsministeriet i en fokusgruppe, som udveksler erfaringer om digitale løsninger og ønsker på valgområdet med KMD.

Københavns Kommune, de 4 nævnte kommuner samt Aalborg Kommune gennemførte ved kommunalvalget i november 2005 forsøg med brug af digitale valglister på et afstemningssted. På baggrund af forsøgenes succes er der i dag i alle kommunerne et ønske om at udbrede den digitale valgliste til samtlige afstemningssteder i kommunerne (undtagen Aalborg Kommune som af andre grunde ikke ønsker at benytte digitale valglister fremover). Brug af elektroniske valglister indebærer blandt andet, at vælgerne kan benytte alle valgborde på afstemningsstedet og ikke skal henvende sig ved et bestemt bord.

---

¹ Lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale valg.

Københavns Kommunes brug af elektroniske valglister ved et afstemningssted (Rådhuset) ved kommunalvalget i 2005 var en stor succes. Der var ikke på noget tidspunkt på valgdagen kødannelse, hvilket ellers normalt er uundgåeligt på visse tidspunkter af dagen. Systemet blev endvidere oplevet som brugervenligt af de tilfornordede vælgere. Ved folketingsvalget i november 2007, hvor der ikke blev brugt digitale valglister, var der som tidligere lange køer på afstemningsstedet på Rådhuset på visse tidspunkter af dagen.

Hverken Københavns Kommune eller de øvrige kommuner brugte elektroniske valglister ved folketingsvalget i november 2007, idet KMD ikke har færdigudviklet et system, som kan benyttes ved samtlige afstemningssteder. KMD har ikke villet give endeligt tilsagn om, at systemudviklingen af digitale valglister kan være færdig til Europaparlamentsvalget i juni 2009 eller kommunalvalget i november 2009.

KLs Arbejdsmarkeds- og Erhvervsudvalg har på sit møde den 6. februar 2008 derfor besluttet at rette henvendelse til KMD med ønsket om, at KMD prioriterer arbejdet med udvikling af elektroniske valglister, så systemet er klar inden valg til Europaparlamentet i juni 2009.

Internationale erfaringer

Generelt har interessen for elektroniske valg hidtil været relativ lille i Norden.

I Danmark har der i relation til nationale valg alene været gennemført det beskrevne forsøg med elektroniske valglister som Københavns Kommune deltog i. Mindre valg (integrationsråd, ældreråd mv.) er blevet gennemført elektronisk flere steder.

I Norge gennemførte 4 kommuner i 2003 et vellykket forsøg med afstemning via elektroniske stemmebokse. Vælgeren kunne selv vælge, om han eller hun ønskede at benytte den elektroniske stemmeboks eller afgive stemme på traditionel vis. I stemmeboksen var der en kortlæser, som vælgeren satte det kort i, der var blevet udleveret i forbindelse med registreringen ved valgbordet, hvorefter vælgeren kunne afgive sin stemme. I første skærmbillede pegede vælgeren ved touch-screen på folketingsvalg eller kommunalvalg, hvorefter vælgeren pegede på det parti, som vælgeren ønskede at stemme på og evt. gik videre, hvis vælgeren ønskede at stemme personligt. Der var også mulighed for at stemme blankt. Systemet var bygget op på samme måde som en papirstemmeseddel. Andelen af afgivne elektroniske stemmer varierede i de 4 kommuner fra 18-91 % af de afgivne stemmer i alt. Evalueringen af forsøgene havde fokus på brugervenlighed og selve gennemførelsen af forsøget, herunder vælgerens reaktion. De fleste af de vælgere, som afgav deres stemme elektronisk, anførte ønsket om at prøve noget nyt som begrundelse for, at de havde valgt at stemme elektronisk. Gruppen af vælgere, som ikke havde stemt elektronisk, kunne opdeles i næsten fire lige store grupper. ¼ var modstandere af elektroniske valg, ¼ havde ikke tid, ¼ var bange for at det ville være vanskeligt og en ¼ opgav andre begrundelser, fx manglende information. Alle vælgerne i forsøgskommunerne var generelt meget positive overfor brugen af IT i forbindelse med valg. Også de vælgere, som havde valgt ikke at stemme elektronisk, var positive. Gruppen af vælgere, som var modstandere af elektroniske valg, var selvsagt de meste negative. 9 ud af 10 vælger, som havde stemt elektronisk, mente, at det var meget let at afgive sin stemme elektronisk og kunne tænke sig at stemme elektronisk i fremtiden.

Storbritannien gennemførte i 2003 og 2005 forsøg med flere forskellige former for elektronisk afstemning. Forsøgene var en del af en omfattende modernisering af hele valgprocessen, og på

grund af problemer med meget lav og dalende valgdeltagelse, var fokus på muligheden for at stemme andre steder end i valglokalet, fx via internettet. Udgangspunktet var, at sikkerheden skulle være lige så god som ved traditionelle afstemningsmetoder, og at forsøgene samtidig skulle bidrage til en fornyelse af valghandlingen, som gør det så nemt som muligt for borgerne at benytte stemmeretten. Regeringen havde afsat 30 mio. pund over 3 år til forsøg med elektronisk afstemning. Der var forsøg med alternative afstemningsformer via internettet, telefon, sms, digitalt tv, pegeskærme. Ikke alle forsøg var en ubetinget succes. Kritikpunkterne har koncentreret sig omkring manglende sikkerhed, lange og forskellige adgangskoder, manglende handicapvenlighed og forfladigelse af valghandlingen. Planlagte forsøg med elektronisk stemmeafgivning ved kommunalvalg i 2006 blev aflyst uden anden begrundelse end, at tidspunktet ikke var rigtigt til elektronisk stemmeafgivning.

Også Estland har gjort sig erfaringer med elektroniske valg. I Estland har målet siden idéen blev lanceret i 2001 været afstemning via internettet. Formålet har været at øge valgdeltagelsen, både ved at beholde "eksisterende" vælgere og øge interessen hos nye vælgere. Derudover ønskede man i Estland at opdatere selve afstemningen til et moderne IT-samfund og gøre det nemmere for vælgeren at afgive sin stemme. Ved lokalvalgene i 2005 var der mulighed for at stemme via internettet. Selve systemet var baseret på det personlige id-kort som alle borgere i Estland har. Id-kortet indeholder alle nødvendige "nøgler" og pin-koder. Muligheden for at stemme via internettet bestod kun fra 6. til 4. dagen før valget (brevstemmeperioden er i Estland fra 13. til 4. dagen før valget), og der var mulighed for at stemme flere gange – den sidst afgivne stemme talte. Stemmeafgivelsen kunne ske fra en hvilken som helst pc med netadgang og en id-kort-læser. 8% af de på forhånd afgivne stemmer skete via internettet, dvs. at 1,8% af samtlige afgivne stemme foregik via internettet.

Derudover skal det nævnes, at Schweiz også er langt fremme i forhold til elektroniske valg, hvilket blandt andet skyldes, at der i Schweiz gennemføres 4-6 valg om året med deraf følgende problemer med lav valgdeltagelse. På grund af de hyppige valg er besparelspotentialet desuden større end i de fleste lande.

Erfaringerne fra Norge er de mest konkret anvendelige nu og her for Københavns Kommune. Erfaringerne fra Estland vil blive inddraget i forvaltningens videre arbejde med at undersøge muligheder og problemstillinger omkring afstemning via internettet.

De negative erfaringer som blandt andet nogle af forsøgene i Storbritannien har givet har været centreret omkring systemernes opbygning (for radikal oplægning af stemmeafgivelsen, manglende åbenhed omkring kildekoder mv.), systemernes funktionalitet (manglende overblik over valgmuligheder, problemer med bekræftelse – "hvad har jeg stemt?") og endelig manglende fokus på tillidsskab-ende kommunikation og for meget fokus på valgsystemet i stedet for på selve valget.

Tværkommunalt samarbejde

Frederiksberg Kommune har taget initiativ til, at der nedsættes en arbejdsgruppe med henblik på systemudvikling af en elektronisk stemmeboks som kan være klar til kommunalvalget i november 2009.

Forvaltningen har været til et indledende møde herom den 25. januar 2008 på Frederiksberg. Arbejdsgruppens deltagere forventes udover Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune at være den tidligere nævnte KMD-fokusgruppens øvrige deltagerkommuner (Høje Taastrup, Glostrup

og Odense). Endvidere har også Århus Kommune, Aalborg Kommune samt Gentofte Kommune meldt sig som interesserede i at deltage i arbejdsgruppen. Endelig deltager også KL i arbejdsgruppen lige som Velfærdsministeriet er inddraget i arbejdet.

Arbejdsgruppens opgave går i første omgang ud på at udarbejde en kravspecifikation til systemet med udgangspunkt i, at selve valghandlingen med brug af elektronisk stemmeboks organiseres, så den ikke bryder med den nuværende valgproces. Arbejdsgruppen har fået præsenteret en mulig opsætning af en elektronisk stemmeboks som ligger tæt op af den elektroniske stemmeboks anvendt i de norske forsøg som er beskrevet i afsnittet om internationale erfaringer. Der skal som i Norge være valgmulighed for vælgeren mellem at benytte den elektroniske stemmeboks og afgive sin stemme på traditionel vis. I den påtænkte elektroniske løsning ligger endvidere, at det printes på stemmekortet, hvem vælgeren har stemt på, og at stemmekortet afleveres i valgurnen som i dag. Den påtænkte løsning tager højde for de problemer der har været omkring systemopbygning, funktionalitet og kommunikation som er beskrevet i afsnittet om internationale erfaringer.

Det er forvaltningens opfattelse, at Københavns Kommune skal deltage i det af Frederiksberg Kommune initierede arbejde. Dels fordi udgifterne til den nødvendige systemudvikling kan fordeles mellem de deltagende kommuner, dels fordi Københavns Kommune bør være med i front, hvad angår digitalisering af valgprocessen i Danmark. Arbejdet med udvikling af en elektronisk stemmeboks må forventes igangsat, uanset om Københavns Kommune deltager eller ej.

Det vurderes, at selve systemudviklingen af en elektronisk stemmeboks kommer til at koste omkring 4,7 mio. kr. i alt. Dertil kommer udgifter til gennemførelse af forsøg ved et afstemningssted og på sigt udgifter til implementering ved alle afstemningssteder.

Sekretariatets handlingsplan - digitalisering

På længere sigt er det som nævnt forvaltningens vision, at afholdelsen af valg i Københavns Kommune kommer til at ske elektronisk i så vid udstrækning som muligt.

Hovedbevæggrundene herfor er et ønske om at gøre valghandlingen nemmere og mere brugervenlig for borgerne og at kunne levere valgresultatet hurtigere og mere præcist. Det er forvaltningens forventning, at der på sigt kan bruges færre ressourcer på valgprocessen. Man kan dog ikke komme uden om, at digitalisering af valgprocessen på kort sigt kræver en økonomisk investering i systemudvikling og udstyr.

I første omgang ønsker forvaltningen at udbrede den elektroniske valgliste til alle afstemningssteder. Med forbehold for KMDs systemudvikling er det forventningen, at det er teknisk muligt at anvende den elektroniske valgliste på alle afstemningssteder ved kommunalvalget i november 2009.

Derudover foreslår forvaltningen, at forvaltningen indgår i det tværkommunale samarbejde om udvikling af elektroniske stemmebokse med henblik på gennemførelse af forsøg med elektroniske stemmebokse ved et afstemningssted (Rådhuset) ved kommunalvalget i november 2009.

Erfaringerne med forsøget med elektroniske stemmebokse ved et afstemningssted vil sammen med en vurdering af økonomien danne grundlag for en stillingtagen til en udrulning af elektroniske stemmebokse til samtlige afstemningssteder. Særskilt indstilling herom vil i givet fald blive forelagt til politisk stillingtagen.

De ressourcer, som i dag bruges på fintællingen, forventes betydelig reduceret i takt med en øget digitalisering.

Forvaltningen har tidligere på baggrund af gode norske erfaringer med brug af skannere til optælling af udfyldte stemmesedler haft planer om nærmere at kortlægge potentialet ved brug af skannere til optælling af stemmesedler i Københavns Kommune. På baggrund af det tværkommunale samarbejde om systemudvikling af elektroniske stemmebokse påtænker forvaltningen imidlertid at stille denne kortlægning i bero, og i stedet fokusere på udviklingen af elektroniske stemmebokse som tillige indeholder en automatisk optællingsfunktion. Efter forvaltningens opfattelse bør en eventuel brug af skannere ved fintællingen – også af ressourcemæssige grunde – afvente resultatet af udviklingsarbejdet vedrørende elektroniske stemmebokse. Brugen af skannere var tænkt i forhold til en effektivisering af optællingen af traditionelt udfyldte papirstemmesedler.

De nævnte muligheder for øget brug af digitalisering tager alle udgangspunkt i de rammer vi kender i dag, dvs. et afstemningssted med en valgstyrelse og tilforordnede vælgere samt en valgsekretær som alle medvirker til at sikre, at formkravene til valgets afholdelse overholdes.

På nuværende tidspunkt arbejder forvaltningen ikke konkret med muligheden for at stemme på andre måder end dem vi kender i dag, fx via internettet.

På lidt længere sigt vil forvaltningen undersøge mulighederne for afstemning via internettet og de særlige problemstillinger som er knyttet til at stemme udenfor de i dag givne rammer. Det at åbne op for at stemme via internettet giver nogle særlige udfordringer, som skal håndteres på betryggende vis forinden, fx sikkerhedsmæssige problemstillinger og muligheden for at andre kan påvirke vælgeren (family voting). Forvaltningen vil i den forbindelse inddrage udenlandske erfaringer samt erfaringerne med brug af digitalisering ved mindre valg, fx valg til Integrationsråd og Ældreråd. Det skal dog også i den forbindelse nævnes, at Velfærdsministeriet har tilkendegivet, at ministeriet ikke ser afstemning via internettet for nært forestående.

Sekretariatets handlingsplan - modernisering

Udover digitaliseringsdelen foreslår forvaltningen en ”modernisering” af valget. Som en serviceudvidelse foreslår forvaltningen, at der gennemføres et forsøg med at udvide antallet af steder, hvor vælgerne kan brevstemme.

En udvidelse af antallet af brevstemmesteder vil give større fleksibilitet for vælgeren, som får mulighed for i højere grad at stemme, når og hvor det passer vælgeren og kombinere det at brevstemme med andre gøremål, fx et besøg på biblioteket.

I dag kan vælgerne brevstemme i Folkeregisteret og i Borgerservicecentrene.

Inspirationen til forsøget stammer fra en studietur til Sverige som Sekretariatet foretog i forbindelse med valg til Riksdagen i september 2006. I Sverige er der mulighed for at brevstemme også på biblioteker og i indkøbscentre. Endvidere er der i Sverige tradition for at arrangere forskellige events for børn og unge i tilknytning til selve brevaftællingen, fx afstemning på bibliotekerne, hvor børn stemmer om konkrete, aktuelle emner (fx udsmykning af en bus), og hvor børn/unge selv står for optællingen af stemmerne.

Forvaltningen vil arbejde på at gennemføre forsøget i forbindelse med valget til Europaparlamentet i juni 2009.

Den nærmere tilrettelæggelse og praktiske gennemførelse af en udvidelse af antallet af brevstemmesteder, herunder antal og placering, vil blive afklaret nærmere af en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra bibliotekerne, sekretariatet og folkeregisteret mv.

Arbejdsgruppen skal endvidere komme med et oplæg til relevante events for børn og unge i forbindelse med valg inspireret af erfaringerne fra Sverige. Det skal i den forbindelse nævnes, at Københavns Biblioteker har stor erfaring med at arrangere events i tilknytning til aktuelle begivenheder.

Forvaltningen forventer, at et forsøg kan gennemføres indenfor den gældende lovgivning. Hvis forsøget mod forventning kræver en lovændring, forventer forvaltningen, at ministeriet vil se positivt på et konkret forsøg med henblik på at tilvejebringe den nødvendige lovhjemmel. Hvis det viser sig, at det er nødvendigt med en lovændring, forventes et forsøg dog ikke at kunne gennemføres allerede ved valg til Europaparlamentet i juni 2009.

Når resultatet af arbejdsgruppens arbejde foreligger, vil forvaltningen forelægge en særskilt indstilling herom for Kultur- og Fritidsudvalget.

Økonomi

På kort sigt er det ikke realistisk at digitalisere valghandlingen og samtidig opnå en umiddelbar reduktion i de udgifter som i dag bruges på gennemførelse af valg.

På længere sigt vurderes en mærkbar reduktion i de nuværende udgifter at kunne ske, når valget alene gennemføres med digitale valglister og elektroniske stemmebokse, og hvor det således ikke er muligt at afgive sin stemme på en papirstemmeseddel som i dag.

I dag koster det ca. 11 mio. kr. at gennemføre et valg i Københavns Kommune. Budget/regnskab for det sidst gennemførte valg i november 2007 er vedlagt som bilag. I gennemsnit afholdes der et valg pr. år.

I en overgangsperiode vil det være nødvendigt både at bibeholde det i dag bestående beredskab samtidig med, at der vil være engangsudgifter forbundet med etablering af digitale valglister på alle valgsteder, forsøg med elektroniske stemmebokse og på sigt elektroniske stemmebokse på alle valgsteder.

Fra start vil der dog kunne reduceres i udgiften til diæter og bispising, da brug af digitale valglister med det samme vil reducere behovet for tilforordnede på det enkelte afstemningssted. Besparselsen forventes at være på 300.000-450.000 kr. afhængig af antallet af afstemningssteder.

En reduktion i antallet af de nuværende 54 afstemningssteder vil tillige medføre en yderligere besparelse, da udgiften til nødvendigt IT-udstyr følger antallet af valgborde. En reduktion af antallet af afstemningssteder vil endvidere gøre det muligt at nedlægge de afstemningssteder, hvor handicaptilgængeligheden i dag ikke er optimal.

Digitale valglister:

Etablering ved 54 afstemningssteder (208 borde): ca. 3,0 mio. kr.

Den anslåede udgift tager udgangspunkt i en etableringsudgift på 14.500 kr. pr. valgbord. Dele af udstyret kan bruges i forvaltningens daglige drift mellem valgene. Forvaltningen (Sekretariatet) vil undersøge om, der kan være en besparelse forbundet med i stedet at lease det nødvendige udstyr.

Udgiftsbehovet i 2009 skønnes således at være 2,7 mio. kr. til udrulning af digitale valglister ved alle afstemningssteder. Den forventede besparelse på 300.000 kr. vedrørende diæter og bispisninger er fratrukket.

Udvikling af elektronisk stemmeboks:

Systemudvikling: ca. 1,7 mio. kr. i alt

Udstyr (ét afstemningssted med 10 stemmebokse i Københavns Kommune): ca. 0,25 mio. kr.

De ca. 1,7 mio. kr. til systemudvikling dækker over, at Københavns Kommune med udgangspunkt i kommunens befolkningstal skal dække 35,8 % af de forventede udgifter på i alt 4,7 mio. kr. til systemudvikling.

Dette tal beror på en vurdering fra en leverandør, som i dag har udviklet en prototype på en elektronisk stemmeboks. Det udbud som den tværkommunale arbejdsgruppe vil forsøge at gennemføre vil mere præcist kunne angive den endelige pris for Københavns Kommune. Desuden afhænger prisen af, hvor mange kommuner, der er med i forsøget.

Forvaltningen vender tilbage med et mere præcist bud på omkostninger i forbindelse med budgetproceduren for 2009.

Forvaltningen forventer umiddelbart, at eventuelle udgifter til gennemførelsen af forsøg med at udvide antallet af brevafstemningssteder og valgrelaterede events for børn og unge i tilknytning til brevstemmestederne kan afholdes indenfor Kultur- og Fritidsudvalgets egen ramme.

Bilag

Budget for valg til Folketinget den 13. november 2007

Diæter:

Valgdag 1650 x 730 kr.	1.204.500 kr.
Brevstemmemøde 270 x 365 kr.	98.550 kr.
Valgstyrere 270 x 730 kr.	197.100 kr.

Diæter i alt: 1.500.150 kr.

Lønudgifter:

Medhjælp - andre forvaltninger	2.000.000 kr.
Medhjælp på valgdagen (betjente, valgsekretærer, ekstra tællere m.v.)	1.000.000 kr.
Medhjælp - fintælling	250.000 kr.

Lønudgifter i alt: 3.250.000 kr.

Andre udgifter:

Trykning og udsendelse af valgkort	2.000.000 kr.
Stemmesedler	600.000 kr.
Andet tryk	200.000 kr.
Valgudtræk KMD	800.000 kr.
Etablering og drift af valgsteder	1.500.000 kr.
Annonceudgifter	100.000 kr.
Kørsel (valgmateriel)	100.000 kr.
Leje af Svanemøllehallen	300.000 kr.
Diverse (kontorartikler, fintælling, uforudsete udgifter m.m.)	300.000 kr.

Andre udgifter i alt: 5.900.000 kr.

Bespisning:

1650 x 425 kr. (Tilforordnede)	701.250 kr.
378 x 425 kr. (Valgstyrere, sekretærer og medhjælp)	160.650 kr.
270 x 60 kr. (Brevstemmemøde)	16.200 kr.
54 x 2500 kr. (Drikkevarer m.v.)	135.000 kr.

Bespisning i alt: 1.013.100 kr.

Budget i alt: 11.663.250 kr.

Ansøgt tillægsbevilling: 11.700.000 kr.